Milieuzorgplan
Golfclub Kleiburg

Milieuzorgplan rapportage 31.04.13.01
Golfclub Kleiburg

NLadviseurs
adviesbureau voor natuurbeheer
en landschapsoptimalisering

Colofon

Deze rapportage is opgesteld door NLadviseurs

Augustus 2013

NLadviseurs

Bezoekadres:
Kennislandgoed Larenstein
Larensteinselaan 26B
6882 CT VELP
026-7851440

Postadres:
NLadviseurs
Postbus 2066
6802 CB ARNHEM

www.nladviseurs.nl
info@nladviseurs.nl

Copyright: Alle rechten voorbehouden. Voor vermenigvuldiging van, of zinsnedes en afbeeldingen uit deze rapportage gelieve contact op te nemen met NLadviseurs.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding **pag. 5**
1.1 Algemeen pag. 5
1.2 Wetgeving pag. 5
1.3 Voorschriften pag. 5
1.4 Opbouw rapportage pag. 5

Hoofdstuk 2: Clubhuis en driving range **pag. 7**
2.1 Beschrijving faciliteiten pag. 7
2.2 Water pag. 7
2.3 Energie en hulpbronnen pag. 8
2.4 Product- en ketenbeheer pag. 9
2.5 Milieukwaliteit pag. 12
2.6 Risicopreventie pag. 12

Hoofdstuk 3: Golfbaan **pag. 15**
3.1 Beschrijving faciliteiten pag. 15
3.2 Water pag. 15
3.3 Energie en hulpbronnen pag. 15
3.4 Product- en ketenbeheer pag. 16

Hoofdstuk 4: Werkplaats **pag. 19**
4.1 Beschrijving faciliteiten pag. 19
4.2 Water pag. 19
4.3 Energie en hulpbronnen pag. 19
4.4 Product- en ketenbeheer pag. 21
4.5 Milieukwaliteit pag. 22
4.6 Risicopreventie pag. 24

Hoofdstuk 5: Verantwoordelijkheid en bewustwording **pag. 27**
5.1 Verantwoordelijkheid pag. 27
5.2 Bewustwording pag. 27

Figurenlijst **pag. 29**

Bijlage 1: Criteria gewasbeschermingsmiddelenkast **pag. 31**

Figuur 1: Overzichtsfoto van Golfclub Kleiburg (bron: Google Maps)

Hoofdstuk 1: Inleiding

Golfclub Kleiburg heeft de wens om de activiteiten rondom milieuzorg vast te leggen en een beter beeld te krijgen van de mogelijke tekortkomingen op het punt van milieuzorg in de huidige bedrijfsvoering.
Omdat een verantwoorde bedrijfsvoering een belangrijk uitgangspunt is binnen het beleid van de golfclub is er een milieuzorgplan opgesteld. Dit milieuzorgplan omvat de activiteiten op het terrein die (mogelijkerwijs) van invloed zijn op de milieukwaliteit binnen het terrein en op het aangrenzende gebied. Het milieuzorgplan is naast een regulier onderhoud- en controledocument, van belang voor de aanvraag van het certificaat dat door de Golf Environment Organization (GEO) wordt verstrekt.

1.1 Algemeen

Het milieuzorgplan geeft een overzicht van de activiteiten op Golfclub Kleiburg die een bepaald milieurisico met zich meedragen. Daarnaast is het milieuzorgplan gericht op het beoordelen van mogelijkheden ten aanzien van besparingen op grond- en brandstoffen.
Hiermee trachten we de volgende doelen te behalen:

~ instandhouding van bedrijfsvoering met minimale risico's voor personeel, leden en bezoekers;
~ voldoen aan vigerende wet– en regelgeving;
~ realiseren van besparingen.

1.2 Wetgeving

Op het punt van milieuwetgeving is het overheidsbeleid scherp en helder. Dit beleid wordt vastgesteld aan de hand van de Wet milieubeheer. Hierin staat niet enkel wat niet mag, maar wordt tot bescherming van het milieu ook het volgende gerekend:

~ De zorg voor een doelmatig gebruik van energie en grondstoffen;
~ de zorg voor zuinig gebruik van energie en grondstoffen;
~ de zorg voor het inperken van nadelige gevolgen voor het milieu van personen– en goederenverkeer van en naar de golfbaan.

(bron: Artikel 1.1 lid 2c Wet milieubeheer)

Activiteiten

De inrichting van de golfbaan waarop Golfclub Kleiburg speelt, valt binnen de werkingssfeer van het Besluit algemene regels omgevingsrecht (Barim), dat ook wel Activiteitenbesluit wordt genoemd. Dit betekent dat de algemene voorschriften die zijn verbonden aan het Barim van toepassing zijn op de inrichting van de golfbaan.

De volgende activiteiten vinden plaats binnen de inrichting:

1. opslaan van propaan in een propaantank;
2. bovengrondse opslag van dieselolie;
3. lozen van afvalwater (afkomstig van activiteiten met motoren);
4. onderhouden en repareren van motoren, motorvoertuigen en andere gemotoriseerde apparaten;
5. wassen van (motor)voertuigen en werktuigmachines;
6. spoelen/reinigen van golfballen;
7. reparatie en klein onderhoud van werktuigmachines;
8. bereiden van voedingsmiddelen;
9. opslag van bestrijdingsmiddelen;
10. opslag van meststoffen
11. opslag van werktuigen;
12. opladen van accu's bij meerdere acculaadstations.

1.3 Voorschriften

In februari 2013 heeft de inventarisatieronde plaatsgevonden. Hierbij is de focus gelegd bij de activiteiten die moeten voldoen aan het activiteitenbesluit (vigerende wet– en regelgeving). Er is daarnaast een start gemaakt met het inventariseren van gebruikspunten met het doel gerichte voorstellen voor besparingen te kunnen gaan doen.

1.4 Opbouw rapportage

De rapportage is opgebouwd aan de hand van de opbouw van het terrein. Elke faciliteit heeft eigen specifieke aandachtspunten. We onderscheiden daarom de volgende drie onderdelen:

~ Clubhuis, driving range en golfshop
~ Golfbaan
~ Werkplaats

Per hoofdgroep is aandacht voor de verschillende stromen die te onderscheiden zijn in het spectrum van milieuzorg. In de structuur en opbouw is rekening gehouden met de volgende zaken:

~ de opbouw leidt tot een goed meetbare indeling;
~ alle onderdelen uit het GEO-certificaat worden meegenomen.

Vanwege de eigen karakteristiek en gebruiksvorm kent elke groep zijn eigen problematiek en risico's.
Onderhoud en exploitatie van de golfbaan vraagt om een professionele aansturing. De baancommissie van de golfclub is hiermee belast.
Het dagelijks beheer en onderhoud van het groen op de golfbaan wordt gevoerd middels een onderhoudscontract met een aannemer. Daarnaast kent de horeca een eigen exploitatie.
Eindverantwoording ligt bij het bestuur van de golfclub.

De huidige situatie wordt hier geschetst aan de hand van overleg en onderzoek ter plaatse. De opbouw is gebaseerd op de onderverdeling van de diverse accommodaties: werkplaats, clubhuis met restaurant, administratie/shop, en de driving range. Per accommodatie komen diverse productgroepen zoals water, gas en elektriciteit en is er aandacht voor specifieke milieurisico's.

Figuur 2: Het clubhuis en omgeving (bron foto: Google Maps)
Zichtbaar zijn de volgende faciliteiten:
1. Driving range
2. Clubhuis incl. horeca, shop en administratie
3. Parkeerplaats
4. Tassen- en karrenloods
5. Gastank

Hoofdstuk 2: Clubhuis en driving range

Start– en eindpunt van een golfronde is het clubhuis. De ligging is dusdanig dat alle relevante functies voor aankomst en vertrek dichtbij elkaar zijn gesitueerd. Naast het clubhuis en de driving range betref het hier een tweetal parkeerplaatsen en de tassen-/karrenloods.

2.1 Beschrijving faciliteiten

2.1.1 Clubhuis

Het clubhuis is de grootste accommodatie op het terrein. In het clubhuis bevinden zich het restaurant, kleedkamers met douches en toilet, de golfshop en kantoorruimten. Het clubhuis is in 1983 gebouwd en biedt voldoende accommodatie voor het personeel en spelers, ook tijdens evenementen.

2.1.2 Driving range

Met ca. 14 overdekte en enkele niet-overdekte afslagplaatsen is er voldoende oefencapaciteit. De driving range ligt vlakbij het clubhuis en wordt door pro's, leden en greenfeespelers gebruikt om te oefenen of ter voorbereiding op een ronde golf. Er is een ballenautomaat aanwezig.

2.1.3 Parkeerplaatsen

Een tweetal parkeerplaatsen biedt ruimte aan ca. 120 auto's en heeft daarmee in de meeste situaties voldoende capaciteit.

2.1.4 Tassen– en karrenloods

De tassen– en karrenloods is losstaand van het clubhuis en biedt voldoende ruimte voor het stallen van handicarts middels lockers.

2.2 Water

2.2.1 Bronnen

Er zijn twee denkrichtingen als het gaat om dit milieuthema, namelijk bronnen en verbruik. De omgang met afvalwater wordt behandeld in hoofdstuk 2.5.1.

Huidige situatie

In het clubhuis en de driving range van de Golfclub Kleiburg wordt gebruik gemaakt van leidingwater voor de horeca, kleedkamers met bijhorende sanitair en andere verbruikspunten.

Ambitie

Een verdere diversifiëring van het waterverbruik zou een aanzienlijke besparing kunnen realiseren. Het onderzoeken van de mogelijkheden om met regenwater te werken is een eerste stap.

Actieplan

~ Beoordelen of er mogelijkheden zijn voor het afvangen van afstromend regenwater voor het wassen van golfballen en trolleys en beoordelen of er een terugverdienmodel is voor een dergelijke aanpak.

2.2.2 Verbruik

Huidige situatie

De golfclub heeft bij de kranen van de sanitaire voorzieningen bordjes opgehangen die de bezoekers vragen bewust om te gaan met water.
Tijdens de bouw van het clubhuis is hiermee

Figuur 3: Clubhuis vanaf de driving range gezien

Figuur 4: Parkeerplaats

rekening gehouden. Een aantal waterbesparende apparaten/installaties zijn ingekocht, zoals kranen die op sensors werken, waterbesparende douchekoppen en toiletten met dubbele knop.
Daarnaast worden lekkages direct gerepareerd, zodat niet onnodig water verspild wordt.

De afgelopen 3 jaar heeft het clubhuis een redelijk stabiel waterverbruik. In de onderstaande tabel is het waterverbruik weergegeven.

Bron	2010 m3	2011 m3	2012 m3
Leidingwater	1395	1300	1316

Figuur 5: Verbruik water in het clubhuis

Ambitie

Het verder terugdringen en laag houden van het waterverbruik is een lopende ambitie. Zolang er zuinigere apparatuur wordt ontwikkeld is het waardevol te overwegen deze aan te schaffen wanneer de investering zich op korte termijn laat terugverdienen.

Actieplan

- Neem de meterstanden maandelijks op (lekkages worden op deze manier eerder gesignaleerd);
- stel een overzicht op van criteria die bij aankoop van nieuwe installaties kan leiden tot besparing.

2.3 Energie en hulpbronnen

In het clubhuis zijn de oven, frituur, afzuiging, koffiezet apparaten en afwasmachines de grootste verbruikers van stroom. De kookinrichting en boiler verbruiken veel gas. Er wordt momenteel gebruik gemaakt van conventionele energiebronnen (propaangas en stroom via een externe toeleverancier). Er is in 2012 een energieaudit uitgevoerd in het clubhuis waarvan de uitslag nog moet worden gegeven.

Figuur 6: Driving range met lichtmast

2.3.1 Temperatuur

Huidige situatie

De temperatuur wordt geregeld door een thermostaat en middels een Nefit HR-ketel. De ketels zijn geplaatst in het jaar 2007. Binnen de kantoorruimten en het restaurant zijn verschillende thermostaatknoppen aanwezig om te temperatuur per ruimte te kunnen regelen. In het clubhuis wordt gebruik gemaakt van isolatieglas wat een betere isolerende werking heeft dan gewoon glas. Dit betekend dat er in de winter minder hoeft te worden gestookt om het clubhuis warm te houden, en het er in de zomer koeler is.

Ambitie

De golfclub heeft de wens om de temperatuur zo efficiënt mogelijk te kunnen regelen. Door het verwarmingsschema regelmatig te evalueren en aan te passen wordt aan het optimale klimaat in het clubhuis gewerkt.

Actieplan

- Optimaliseren van thermostaat instellingen wanneer nodig;
- personeel en gasten er op wijzen dat wanneer een ruimte wordt verlaten, de thermostaat naar een lagere temperatuur wordt gedraaid;
- beoordelen of er in laagtij dagen ruimtes kunnen worden afgezonderd en buiten het verwarmingsschema worden gehouden.

2.3.2 Inkoop

Huidige situatie

Tot op heden koopt Golfclub Kleiburg reguliere energie en propaangas in.

Ambitie

Het is een kleine stap hernieuwbare energiebronnen aan te spreken door de contracten om te zetten. Het opvragen van een offerte bij een groene stroom leverancier is een eerste stap.

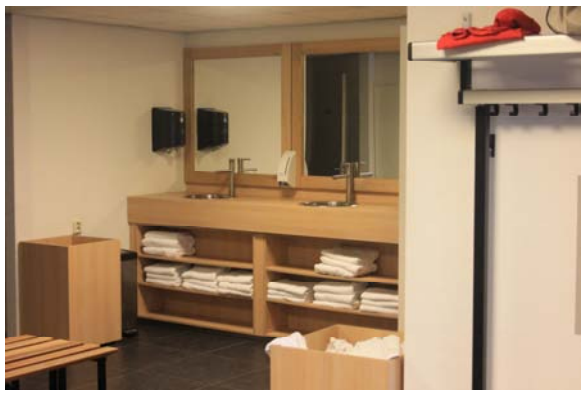

Figuur 7: Sanitaire voorziening in het clubhuis

Actieplan

~ Onderzoeken welke contracten financieel interessant zijn en tegelijkertijd een goed alternatief bieden voor energie die wordt opgewekt uit fossiele brandstoffen.

2.3.3 Verlichting

Huidige situatie

Clubhuis

Momenteel worden over het algemeen gloeilampen gebruikt in het clubhuis, maar er wordt aan gewerkt om die lampen gefaseerd te vervangen door zuinigere lampen. Zo zijn in de kleedkamers led-lampen geïnstalleerd.

Driving range

Een tweetal lampen van formaat verlichten rond de schemering de driving range en het gebied rondom de werkloods. Deze verlichting is een belangrijke randvoorwaarde voor een goede bezettingsgraad van de driving range. Het kost echter ook veel energie.

Parkeerplaats en verblijfsgebied

De gebouwen zijn vanaf de parkeerplaats bereikbaar via het verblijfsgebied. Een groot deel van dit oppervlak wordt aangelicht door enkele lantaarnpalen en lampen langs de toegangspaden. Voor de veiligheid (-sbeleving) is dit een belangrijk gegeven.

Ambitie

In het clubhuis wordt de verlichting doelgericht ingezet, dus alleen wanneer dit nodig is. Rondom de driving range en de beide parkeerplaatsen is de verlichting functioneel, maar wel zuinig en wordt deze doelgericht ingezet. Zo wordt de verlichting alleen gebruikt wanneer er mensen aanwezig zijn.

Actieplan

~ Breng de lichtpunten in kaart (hoeveelheden, soort verlichting);
~ maak een verlichtingsplan waarbij wordt bepaald onder welke omstandigheden bepaalde verlichting wordt gebruikt;
~ onderzoek de mogelijkheden van alternatieve verlichting met vergelijkbare lichtopbrengst, zoals zonnecellen op het driving rangegebouw.

2.3.4. Kantoorinrichting

Huidige situatie

Op enkele locaties in het clubhuis zijn kantoorruimtes ingericht. Hier is het papier– en energieverbruik een aandachtspunt.
Grootste energieverbruikers zijn de verwarming en de verlichting. Een goede discipline in het afsluiten van computers en het terugdraaien van de thermostaat bij het verlaten van kantoor levert behoorlijke rendementen op.

Ambitie

Door het personeel en vrijwilligers bewust te maken van de besparingsmogelijkheden wordt men verzocht om apparatuur dat niet wordt gebruikt uit te schakelen.
Aan het eind van de dag wordt een ronde langs de kantoorruimtes gedaan om computers, printers en airco uit te schakelen.

Actieplan

~ Zorg voor interne communicatie over het uitschakelen van apparatuur wanneer deze niet wordt gebruikt;
~ maak een investeringsplanning voor de aanschaf van zuinigere apparaten.

2.3.5 Keuken en bar

Huidige situatie

Een van de meest intensief benutte ruimtes is de keuken. Er staat hier een groot aantal apparaten die zorgen voor een continu verbruik van energie (gas en elektra). Zo zijn de oven (steamer), frituurpan en het koffiezetapparaat grootverbruikers.

Ambitie

Met de horecaexploitant worden afspraken gemaakt over het in gebruik hebben van apparaten. Op laagtijdagen en tijdens rustige momenten worden apparaten eerder uitgeschakeld. Er wordt gekeken naar de mogelijkheden om apparaten te vervangen voor een zuinigere variant.

Actieplan

~ Breng in kaart welke verbruiksapparatuur in de keuken aanwezig is;
~ bij vervanging of nieuwe apparatuur zoeken naar energie-efficiënte alternatieven;
~ geen overbodig gebruik van oven en kookinrichting;
~ bewustwording bij gebruikers (personeel, horecaexploitant en leden) realiseren.

2.4 Product- en ketenbeheer

Voor het bieden van continuïteit in de bedrijfsvoering is een goed inkoopbeleid en afvalmanagement van belang.

Rekening houden met de kwaliteit van de aan te kopen producten bepaalt voor een belangrijk deel de ervaring van leden en gasten wanneer zij een bezoek aan de golfbaan brengen. Vanuit duurzaamheid en milieuzorg zijn er bij de inkoop een aantal zaken van belang die effect kunnen hebben op de gebruiker of consument maar ook op de onderdelen uit de productieketen.

2.4.1. Afvalmanagement

Bij elke vorm van bedrijfsvoering komen afvalstoffen vrij. Het type van activiteiten bepaald over het algemeen de schadelijkheid van deze stoffen.
Algemene afvalstoffen kunnen worden onderverdeeld in vast en vloeibaar afval. Dat wil zeggen stoffen die op locatie geen aparte handeling behoeven vanwege schadelijkheid of iets dergelijks. In principe omvat dit al het verpakkingsmateriaal, groente en fruitafval, afvalwater en resterende zaken.

Het is belangrijk te beseffen dat afval een kostbaar onderdeel is binnen de bedrijfsvoering. Afval kost tijd en geld, kijk maar naar onderstaand voorbeeld, elke stap kost tijd en/of geld:

1) aanschaf van een product;
2) opbergen in voorraadkast;
3) verpakking openen;
4) verpakking weggooien;
5) afval wegbrengen naar het verzamelpunt;
6) afval laten afhalen door verwerkingsbedrijf.

Golfclub Kleiburg moet het gevaarlijk afval altijd scheiden en overig afval zoveel mogelijk gescheiden aanbieden, zeker wanneer de meerkosten hiervan lager zijn dan 45 euro per ton. Voor de volgende afvalstoffen zal dit in de meeste gevallen opgaan en is het dus redelijk te verwachten dat deze gescheiden worden afgevoerd:

- elektrische en elektronische apparatuur;
- groente en fruit;
- groenafval;
- glas;
- hout;
- verschillende soorten kunststoffen en autobanden;
- metalen;
- papier en karton;
- steenachtig materiaal/puin.

Huidige situatie

Een groot deel van de afvalstoffen kan door het gescheiden te verzamelen tegen een gereduceerd tarief worden afgevoerd. Op Golfclub Kleiburg worden momenteel papier/karton, GFT-afval en glas gescheiden van het overige afval. Bij de keuken is een olie- en vetafscheider aanwezig die jaarlijks wordt gecontroleerd en schoongemaakt. Er is geen afvalaudit uitgevoerd in het clubhuis.

Ambitie

De golfclub zoekt naar mogelijkheden om de afvalstromen verder uit te splitsen, onder andere door het scheiden van plastic en metaal/aluminium als nieuwe afvalstromen.

Actieplan

- Uitzoeken wat de mogelijkheden zijn om meer afval te scheiden, bijvoorbeeld plastic;
- De horecaexploitant vragen mee te denken om afval beter te scheiden.

2.4.2 Afvalreductie

Huidige situatie

Er worden op dit moment geen maatregelen ondernomen om de hoeveelheid afval bij te houden of te verminderen.

Ambitie

De komende jaren werkt de golfclub aan het bijhouden van hoeveelheden afval per afvalstroom om te achterhalen welk type afval het meest wordt geproduceerd. Hier worden vervolgens afspraken voor verminderen over gemaakt met leveranciers en

Figuur 8: Karrenloods met oplaadpunten

Figuur 9: Afvalscheiding bij het restaurant

personeel. Inkopen worden zoveel mogelijk gedaan in grootverpakkingen en met een minimum aan verpakkingen.

Actieplan

~ Het bijhouden van afgevoerde hoeveelheden afval per afvalstroom;
~ met leveranciers en personeel worden afspraken gemaakt om de hoeveelheden afval te verminderen door verpakkingsmateriaal in te nemen bij de leveranciers;
~ inkopen worden zoveel mogelijk gedaan in grootverpakkingen.

2.4.3 Inkoop

De volgende vragen kunnen bij de selectie van producten worden gesteld:

~ Zijn de middelen die ik aankoop milieubelastend;
~ is de verpakking klein of herbruikbaar en daarmee gering milieubelastend;
~ heeft de productie van het artikel negatieve milieueffecten;
~ wat is de impact van het transport op het milieu (samenhangend met de afstanden en wijze van transport);
~ zijn de producten afkomstig uit een verantwoorde productielijn waar geen uitbuiting van werknemers plaatsvindt;
~ worden producten lokaal of in de regio gemaakt en vermarkt.

Huidige situatie

Er worden geen ethische of duurzame eisen gesteld aan de in te kopen producten.

Ambitie

De golfclub stelt in samenspraak met de horecaexploitant een lijst van inkoopeisen op en maakt hierover afspraken met leveranciers.

Actieplan

~ Stel controlevragen alvorens tot aankoop over te gaan: 1) Heb ik het product nodig? 2) Hoeveel heb ik nodig? 3)Kan ik het product op meer manieren/ langer gebruiken?
~ Stel controlevragen ten aanzien van de milieu dan wel sociaal-maatschappelijke aspecten van een product.

2.4.4 Leveranciers

Huidige situatie

Leveranciers bevinden zich, mede door de redelijk geïsoleerde ligging van de baan, op ten minste 25 tot 50 kilometer.

Ambitie

Om de hoeveelheden vervoersbewegingen te verminderen wordt onderzocht op welke manier leveranciers meer gezamenlijk hun producten kunnen vervoeren. Ook worden de leveranciers gevraagd om aan te geven welke duurzame producten zij kunnen aanbieden.

Actieplan

~ Onderzoek de mogelijkheden om producten meer gezamenlijk te laten bezorgen door minder leveranciers;
~ overleg met horecaexploitant welke mogelijkheden er zijn voor duurzaam inkopen.

2.4.5 Verpakkingsmateriaal

Een groot deel van het afval bestaat uit verpakkingsmateriaal. Dit materiaal kost veel tijd en energie: producten worden bezorgd, opgeslagen, uitgepakt, het verpakkingsmateriaal wordt weggegooid en vervolgens weer afgevoerd. Dit zijn allemaal manuren en afval verwerkingskosten. Het terugbrengen van de hoeveelheid verpakkingsmateriaal is dan ook al snel een lonende zaak.

Huidige situatie

Afval in de vorm van karton wordt in een papiercontainer opgeslagen. Alle andere vormen van verpakkingsmateriaal worden bij het restafval gevoegd.
De golfclub heeft geen speciale afspraken met leveranciers om de hoeveelheid verpakkingsmateriaal terug te dringen.

Ambitie

Door afspraken te maken met leveranciers voor het mee terug nemen van verpakkingsmateriaal en in te kopen in groot verpakkingen wordt de hoeveelheid verpakkingsmateriaal te verminderd. Ook kan er worden gezocht naar manieren om het afval afkomstig van producten beter te scheiden of te kunnen hergebruiken (kratten, flessen, etc.) of composteren.

Actieplan

~ Comprimeer lege verpakkingen zoals kunststof of karton door deze samen te persen;
~ vraag na bij de leverancier of er composteerbare of herbruikbare verpakkingsmaterialen gebruikt kunnen worden;
~ vraag de leverancier of hij de verpakkingen mee terug wil nemen.

2.5 Milieukwaliteit

2.5.1 Afvalwater

Huidige situatie

Vloeibaar afval in de vorm van afvalwater wordt geloosd via een persleiding naar het gemeentelijke riool. Regenwater afkomstig van de daken en de golfbaan wordt geloosd op het Hartelkanaal.

Ambitie

De golfclub onderzoekt of regenwater kan worden hergebruikt op de golfbaan voor beregening van de tuinen of het wassen van de golfballen bij de driving range.

Actieplan

~ Onderzoeken van de mogelijkheden om regenwater te hergebruiken;
~ het actueel houden van de vergunningen voor het lozen van afvalwater.

2.5.5 Gevaarlijke stoffen

Huidige situatie

In de directe omgeving van het clubhuis is een propaan-gastank geïnstalleerd. Daarnaast worden er in het clubhuis reinigings– en desinfectiemiddelen opgeslagen die een ontvlambare of een irriterende werking kunnen hebben.

Figuur 10: Propaantank

Ambitie

De gevaarlijke stoffen worden opgeslagen conform de wettelijke normen. De propaantank wordt met regelmaat gecontroleerd op veiligheid. De tank heeft voldoende afstand tot gebouwen en beplantingen. Reinigings– en desinfectiemiddelen worden veilig opgeslagen en op de juiste manier toegepast.

Actieplan

~ Het met regelmaat laten controleren van de tank op veiligheid;
~ snoei beplanting in omgeving tank.

2.6 Risicopreventie

De verschillende processen en activiteiten binnen het verblijfsgebied kennen voor het personeel en bezoeker diverse risico's. Het is van groot belang deze zoveel mogelijk in te perken. Derhalve worden brandpreventie en bedrijfshulpverlening hieronder verder behandeld als thema's voor risicopreventie.

2.6.1 Brandpreventie

Huidige situatie

Aan de richtlijnen voor de brandpreventie wordt conform wettelijke eisen voldaan. Er zijn op meerdere plekken brandblussers aanwezig. De blusapparatuur wordt jaarlijks gecontroleerd en de noodroutes worden in de verschillende accommodaties volgens de richtlijnen vermeld.

Ambitie

De golfclub streeft naar een veilige werkomgeving waarin de gebouwen voldoen aan de wettelijke eisen voor brandveiligheid. De blusapparatuur is goed bereikbaar, in voldoende mate aanwezig en wordt jaarlijks gecontroleerd op werking. Jaarlijks wordt er een brandoefening gehouden.

Actieplan

~ Jaarlijkse controle van blusapparatuur door een erkend bedrijf;
~ goed zichtbare apparatuur en handleidingetiketten;
~ cursus brandveiligheid voor personeel.

2.6.2 Bedrijfshulpverlening

Huidige situatie

Het is voor de golfclub van belang dat er adequaat gehandeld kan worden bij ongevallen of noodsituaties. Hiertoe moet een deel van het personeel zijn toegerust om bedrijfshulpverlening te kunnen toepassen. Deze zogeheten BHV'ers worden

op cursus geïnstrueerd en toegerust voor dergelijke situaties. Op de club en binnen het restaurant zijn voldoende personen aanwezig die een training hebben genoten voor bedrijfshulpverlening.
Op Golfclub Kleiburg zijn voldoende BHV'ers aanwezig. Ongevallen worden geregistreerd en geëvalueerd.

Ambitie

Gedurende de openingstijden is er altijd personeel aanwezig dat weet hoe zij moeten omgaan met ongevallen of noodsituaties. Risico's worden zoveel mogelijk vermeden en ongevallen worden bijgehouden in een logboek. Jaarlijks krijgt het personeel een opfriscursus voor BHV.

Figuur 11: Brandblusser in de karrenloods

Actieplan

~ Opstellen van een bedrijfshulpverleningsplan;
~ jaarlijkse herhalingscursus voor de BHV'ers;
~ evalueren van risico's tijdens werkoverleg.

Hoofdstuk 3: Golfbaan

Milieuzorg op de golfbaan heeft betrekking op beregening en drainage, bemesting en gewasbescherming en op de wijze van werken met machines en materialen. In dit hoofdstuk komen deze onderdelen aan bod.

3.1 Beschrijving faciliteiten

Golfclub Kleiburg speelt op een 18-holes golfbaan met een totale par van 72 en een A-status. De spelers kunnen gebruik maken van de driving range, chipping green of putting green alvorens zij een ronde lopen over baan. Voor beginnende en gevorderde spelers is er een golfschool gevestigd met twee PGA professionals.

3.2 Water

3.2.1 Bronnen

Huidige situatie

Voor de beregening wordt oppervlaktewater uit het Brielse Meer opgepompt. Leiding- en grondwater worden in de baan niet gebruikt en zullen niet nader worden behandelt.
Grondwater is wel van belang als we kijken naar vervuilingsrisico's.

Oppervlaktewater

Verspreid over de golfbaan zijn diverse waterpartijen gesitueerd met een totale oppervlakte van ca. 1,6 hectare. De golfbaan valt onder het Waterschap Hollandse Delta en valt onder het peilbesluit van de Zoetwaterboezem. Het Brielse Meer en het Hartelkanaal hebben een peilbesluit van +0,0 meter NAP, in het Brielse Meer kan dit voor korte tijd worden verlaagd naar -0,4 meter NAP.

Ambitie

De golfclub heeft geen negatief effect op de kwaliteit van het water in het Brielse Meer of Hartelkanaal en monitort de kwaliteit met regelmaat. Het aanwezige oppervlaktewater op de golfbaan is van een dusdanige kwaliteit dat flora en fauna er een habitat vinden.

Actieplan

~ Monitoren van de waterkwaliteit, eventueel in samenwerking met het recreatieschap.

3.2.2 Verbruik

Huidige situatie

Voor beregening wordt gebruik gemaakt van oppervlaktewater van het Brielse Meer middels een waterpomp. Hiervoor is een vergunning verleent. De beregening is geregeld via een beregeningscomputer met weerstation en instelbare sproeiers. De beregeningsinstallatie wordt tweemaal per jaar onderhouden en viermaal per jaar worden de sproeiers opnieuw afgesteld. Er wordt alleen beregend wanneer het nodig is.
De golfclub heeft de wens om een vochtmeter aan te schaffen om een preciezere bodemvochtmeting te kunnen doen.
De hoeveelheid verbruikt water wordt niet bijgehouden. De golfclub gaat dit vanaf 2013 wel doen door watermeters te plaatsen.

De greens, voorgreens, tees worden volledig beregend. Ongeveer 60% van het oppervlak van de fairways worden beregend.

Ambitie

Door de beregening te optimaliseren is de golfbaan jaarrond te bespelen. Het beregeningssysteem functioneert goed, wordt regelmatig onderhouden en de waterdruk is optimaal. Wanneer er een nieuw beregeningsysteem wordt aangeschaft wordt gekeken naar de efficiëntie.

Actieplan

~ Hoeveelheden beregening in kaart brengen door meters te plaatsen door het plaatsen van een watermeter bij de pomp;
~ optimaliseren van de waterdruk om een egale beregening te creëren;
~ op de hoogte blijven van nieuwe en duurzame technologieën.

3.3 Energie en hulpbronnen

3.3.1 Bronnen

Huidige situatie

Er wordt gebruik gemaakt van netstroom voor de beregeninginstallatie.

Ambitie

Wanneer de golfclub er voor kiest om groene stroom te in te kopen, zal dit ook worden gebruikt voor de beregeningsinstallatie.

Actieplan

~ Onderzoeken van aantrekkelijke tarieven voor de inkoop van groene stroom.

3.3.2 Verbruik

Huidige situatie

Op de golfbaan wordt enkel gebruik gemaakt van energie voor de bediening van de beregening. Er is een schuilhut met sanitaire aanwezig op de golfbaan.

Ambitie

Door het gebruik van de beregeningsinstallatie te optimaliseren, bespaart de golfclub ook op het gebruik van energie voor het beregenen van de baan.

Actieplan

~ Beregeninginstallatie optimaliseren voor een minimaal energiegebruik.

3.4 Product- en ketenbeheer

Dit thema is met name van toepassing op de manier waarop met afval, dat afkomstig is van het baanonderhoud, wordt omgegaan en of het wordt hergebruikt. Ook de hoeveelheden en keuze in soorten gebruikte gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen wordt behandeld.

3.4.1 Grasafval

Huidige situatie

Het maaisel dat vrijkomt bij het maaien van greens, tees en voorgreens wordt opgevangen, verzameld in een groencontainer en afgevoerd of gecomposteerd. Belangrijk is dat het opgevangen gras wordt afgevoerd naar een centrale plek. Volgens de wetgever wordt organische stof afval zodra het verzameld wordt en verrplaatst. Het moet dan ook als zodanig worden behandeld. Dit betekend dat grasafval in een afgesloten bak wordt opgeslagen waarbij het percolaat (verteringssap) niet in de bodem terecht komt.

Ambitie

Door het grasafval op de juiste wijze op te slaan wordt vervuiling en verrijking van de bodem voorkomen.

Actieplan

~ Jaarlijks controleren of de vloer van de grasopslag nog vloeistofdicht is.

3.4.2 Zand en grond

Huidige situatie

Bij werkzaamheden zoals het beluchten en holprikken van spelelementen komt er zand en grond vrij. Wanneer dit product verzameld en opgeslagen wordt is het prima te hergebruiken.
Op de golfbaan wordt het vrijgekomen zand hergebruikt of gebruikt bij het composteren van groenafval. Hiervoor wordt het afgevoerd en apart opgeslagen.

Ambitie

De golfclub zorgt ervoor dat vrijgekomen zand en grond zoveel mogelijk wordt hergebruikt in de golfbaan. Wanner zand en grond wordt opgeslagen, gebeurt dit gescheiden van andere afval- en grondstoffen.

Actieplan

~ Gescheiden bewaren van herbruikbaar zand en grond.

3.4.3 Dood hout en bladafval

Huidige situatie

Bij onderhoud aan bomen en plantvakken, en het ruimen van bladeren in de herfst komen soms grote hoeveelheden hout en bladafval vrij. Afhankelijk van de vorm is dit vrij goed te hergebruiken binnen het terrein. Denk bijvoorbeeld aan het maken van

Figuur 11: Opslag grind

Figuur 12: Opslag zand en grasafval

takkenrillen en rolstapels. Deze hebben als voordeel dat het vrijgekomen hout zo goed als op dezelfde locatie kan worden verwerkt. Dit scheelt enorm in verwerken van dit hout. Zo hoeft er niet meer gesnipperd of gesleept te worden met takken en stammen. Een ander voordeel van deze methode is het feit dat takkenrillen en rolstapel erg aantrekkelijk zijn voor flora en fauna. Uiteraard heeft het de voorkeur dat deze takkenrillen op een locatie liggen waar ze het golfspel niet tot last zijn. Wanneer dit niet overal tot de mogelijkheden behoord kan het afval worden aangeboden aan een composteringsbedrijf.

Het vrijgekomen groenafval wordt zoveel mogelijk gecomposteerd en gerecycled. Wanneer dit niet mogelijk is vanwege de grote hoeveelheid wordt het gescheiden opgeslagen en afgevoerd.

Ambitie

Vrijgekomen groenafval in de vorm van takken wordt zoveel mogelijk hergebruikt in de baan, in de vorm van takkenrillen. Houtsnippers worden niet in de plantvakken gespoten, maar afgevoerd en apart opgeslagen. Bladafval wordt apart opgevangen en gecomposteerd.

Actieplan

~ Onderzoeken op welke locaties er takkenrillen kunnen worden gecreëerd (zie ook baanbeheerplan);
~ bladafval zoveel mogelijk composteren;
~ bij te grote hoeveelheden groenafval deze laten afvoeren door een externe verwerker.

3.4.4 Gewasbescherming

Huidige situatie

Bij het beheer van een golfterrein krijgt men te maken met ongewenste ontwikkeling van ziekten en plagen. Daarnaast kunnen ongewenste kruiden, zoals klaver e.d. reden zijn om in te grijpen met (chemische) bestrijdingsmiddelen.
De wet- en regelgeving rond het gebruik van gewasbescherming op golfbanen is vrij strikt. Zo is de keuze, de hoeveelheid en de frequentie van toediening beperkt en vastgesteld. Reden genoeg om op een verantwoorde manier met deze middelen om te gaan, niet op zijn minst omdat het gebruik hiervan ook vaak een kostbare zaak is en schadelijk kan zijn voor het milieu.
Op Golfclub Kleiburg wordt gebruik gemaakt van gecertificeerde en milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen wanneer handmatig of machinaal ingrijpen geen effect meer heeft.
Er wordt na het toedienen van gewasbeschermingsmiddelen gemonitord om te achterhalen of het wenselijke effect is bereikt.

Ambitie

De golfclub gebruikt zo min mogelijk gewasbeschermingsmiddelen en zet machinale en handmatige maatregelen in om het gras en de bodem gezond te houden. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van gewasbescherming, wordt dit met de minst schadelijke producten gedaan en pleksgewijs. Al het gebruik wordt geregistreerd.

Actieplan

~ Registreren van het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen;
~ minimaliseren van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen;
~ bij het gebruik van gewasbescherming deze enkel pleksgewijs gebruiken.

3.4.5 Bemesting

Huidige situatie

Om het gras voldoende te laten groeien wordt er op golfbanen gebruik gemaakt van meststoffen, om het gras in optimale conditie te houden.
Op Golfclub Kleiburg wordt gebruik gemaakt van gecertificeerde en milieuvriendelijke meststoffen. Er wordt jaarlijks een bemestingsplan opgesteld. Ook het gebruik van wetting agents gebeurt op basis van het bemestingsschema. Door het groeimilieu te optimaliseren en de gezondheid van het gras te monitoren wordt er zo minimaal mogelijk gebruik gemaakt van meststoffen. Er worden regelmatig gras- en bodemmonsters genomen om te bepalen hoeveel meststoffen nodig zijn. Het verbruik van de hoeveelheden meststoffen zijn de afgelopen 3 jaar ongeveer gelijk blijven.

Ambitie

De golfclub stemt het gebruik van meststoffen af op de behoefte van de plant, door zorgvuldig bodem- en grasmonsters te analyseren. De gekozen meststoffen sluiten het beste aan op de behoefte van het gras waardoor minimale hoeveelheden nodig zijn. Hiervoor wordt jaarlijks een bemestingsplan opgesteld. Al het gebruik wordt geregistreerd.

Actieplan

~ Geplande hoeveelheden bemesting en het daadwerkelijk gebruik met elkaar vergelijken en deze gegevens per jaar registeren;
~ jaarlijks het bemestingsplan bijstellen en doorspreken met de greenkeeping.

Figuur 13: Overzicht van de werkloods (bron foto: Bing Maps)
De werkloods heeft de volgende faciliteiten:

1. Stalling van grote machines, gewasbescherming en meststoffen;
2. Kantine, kantoor hoofdgreenkeeper en opslag maaimachines;
3. Wasplaats
4. Opslag grondstoffen
5. Propaantank

Hoofdstuk 4: Werkplaats

De werkplaats is de uitvalsbasis voor het onderhoud van de golfbaan. Voor hoogwaardig beheer zijn goede randvoorwaarden als goed personeel en materieel essentieel. Tegelijkertijd biedt de werkplaats de grootste milieurisico's vanwege de brandstoffen en andere middelen die benodigd zijn voor het machine– en baanonderhoud.

4.1 Beschrijving faciliteiten

De werkplaats bevat twee loodsen die zijn opgedeeld in een paar segmenten. In de eerste loods zijn de opslag van grote machines, werkplaats en gewasbeschermingsmiddelenkast aanwezig. In de tweede loods zijn de kantine en het kantoor van de hoofdgreenkeeper aanwezig.
De wasplaats is naast de werkloods gelegen.
De opslag van grondstoffen gebeurt tegenover de loodsen in met betonnen wanden gescheiden bakken.

4.2 Water

4.2.1 Bronnen

Huidige situatie

In de werkloods wordt zowel leidingwater (sanitair) als oppervlaktewater (afspuiten machines) gebruikt. Door het waterverbruik op deze manier te scheiden wil de golfclub de hoeveelheid verbruikt drinkwater verminderen.

Ambitie

Een mogelijke ambitie is het benutten van andere manieren voor het schoonmaken van machines. Perslucht kan een mogelijkheid zijn of het installeren van een installatie die afvalwater op biologische wijze zuivert voor hergebruik (Waste2water installaties).

Actieplan

- Het afspuiten van machines met perslucht in plaats van water;
- het onderzoeken van een investering in een waterzuiveringsinstallatie.

4.2.2 Verbruik

Huidige situatie

Er zijn geen cijfers bekend over het waterverbruik van water binnen de werkloods.

Ambitie

De golfclub wil zo weinig mogelijk leidingwater verbruiken door gebruik te maken van waterzuinige apparatuur. Jaarlijks worden de verbruikscijfers opgenomen en geregistreerd

Actieplan

- Het installeren van een watermeter bij de werkloods;
- installeren van waterbesparende apparatuur waar mogelijk.

4.3 Energie en hulpbronnen

4.3.1 Energie

Huidige situatie

Het verbruik van gas en elektra wordt bijgehouden voor het clubhuis en de werkplaats apart. Ook al is het verbruik in de werkplaats minder dan in het clubhuis, toch kan worden gezocht naar mogelijkheden om energie te besparen.

Doordat er steeds meer aandacht is bij de producenten van verschillende apparaten is het mogelijk bij de aankoop te kijken naar een apparaat met een gunstig energielabel.

Voor het standaardverbruik als verlichting e.d. zal zoveel mogelijk worden overgegaan op energiezuinige lampen. De mogelijkheden hiervoor zijn echter beperkt. Het licht brand alleen als er mensen aanwezig zijn in de loods. De werkloods is voorzien van isolerende dakplaten. Er worden verder geen acties ondernomen om het verbruik van brandstof en elektriciteit af te wisselen.
Wel is er in het verleden een energieaudit uitgevoerd. Hieruit bleek dat de aanvoercapaciteit van de stroomkabel naar de loods niet voldoende is.
Naast de loods is een propaangastank en brandstoftank met diesel aanwezig voor het aftanken van de machines.

Ambitie

De golfclub wil een zo laag mogelijke milieubelasting door het verminderen van het energieverbruik. Door het verminderen van het energieverbruik worden ook de kosten voor energie verminderd. De club zoekt naar manieren om alternatieve energiebronnen aan te wenden.

Actieplan

~ Onderzoeken welke eenvoudige investeringen kunnen worden gedaan om het water en stroomverbruik te verminderen;
~ wanneer mogelijk, het aanschaffen van bijvoorbeeld zonnepanelen of een kleine windturbine voor aanvullende groene stroom.

4.3.2 Olie, smeervetten en brandstoffen

Huidige situatie

Het onderhouden van machines gaat veelal gepaard met het gebruik van chemische middelen. Brandstoffen en smeermiddelen zijn in de huidige techniek noodzakelijk voor het gebruik en onderhoud van machines. Toch zijn er ook mogelijkheden om middelen te gebruiken die minder belastend zijn voor het milieu doordat deze afbreekbaar zijn of een lage uitstoot hebben van schadelijke stoffen. Bijkomend voordeel is dat het veelal plezierig is om te werken met dergelijke middelen, omdat de geur minder schadelijk is en bovendien de grasmat minder of niet beschadigt bij lekkages. Aspen is een voorbeeld van een middel dat relatief weinig milieubelastend is.

Naast het kiezen van het juiste middel is het nog belangrijker de machines in topconditie te houden waardoor het verbruik van smeervetten en brandstoffen minimaal is. Er wordt jaarlijks groot onderhoud gepleegd aan de machines en deze worden door het jaar heen regelmatig gecontroleerd.

Propaantank

Er is dichtbij de werkplaats een propaan gastank gelegen. Deze is afgeschermd door een hek.

Brandstoftank

De dubbelwandige brandstoftank is voorzien van een recent certificaat en voldoet daarmee aan de eisen.
Daarnaast is er voldoende absorptiemateriaal aanwezig wanneer er wordt gemorst. De diesel uit de tank wordt gebruikt voor het aftanken van de machines.

Ambitie

De golfclub wil de hoeveelheid gebruikte brandstoffen, smeervetten en olie verminderen en meer gebruik maken van minder belastende middelen. Bij vervanging van machines wordt er gekeken naar hybride machines.
Er is bij de brandstoftank zo minimaal risico voor lekkages en explosie.

Actieplan

~ Informeren naar hybride of elektrische machines wanneer deze worden vervangen;
~ het gebruiken van minder schadelijke brandstoffen voor machines zoals Aspen;
~ de brandstof– en propaantank worden regelmatig gekeurd.

4.3.3 Machines

Huidige situatie

Het beheer is contractueel uitbesteed aan een aannemer met meerdere greenkeepers en een hoofdgreenkeeper. Zij dragen zorg voor het onderhoud en de vervanging van de machines. Dit heeft als voordeel dat er efficiënt gebruik gemaakt kan worden van machines die niet dagelijks worden gebruikt door uitwisseling met andere projecten en dat het onderhoud aan machines op locatie en in een centrale werkplaats gebeurt door de aannemer.
Bij de aanschaf van nieuwe machines wordt gelet op het CE gecertificeerd-keurmerk en hoe brandstofzuinig de machines zijn. Kwaliteit staat voorop.

Ambitie

Het machinepark is betrouwbaar en levert een hoge prestatie. De machines zijn weinig milieubelastend en worden met regelmaat onderhouden en opnieuw afgesteld. Bij de aanschaf van een nieuwe machine staat kwaliteit en brandstofzuinigheid voorop.

Figuur 14: Propaantank

Figuur 15: Dieseltank

Actieplan

~ Lijst met eisen opstellen voor de aanschaf van nieuwe machines;
~ informeren naar de prestaties en kosten van hybride- of elektrische machines.

4.4 Product- en ketenbeheer

Voor de werkplaats kan, net als in het clubhuis, rekening worden gehouden met de producten die men inkoopt en de wijze waarop er met afval wordt omgegaan. Doel is te streven naar het minimaliseren van afval aan de bron en het gebruik van middelen met een zo laag mogelijk milieurisico.

4.4.1 Inkoop

Huidige situatie

Grond en zand, benodigd voor dressen, aanvullen, bunkerzand e.d. wordt alleen aangekocht wanneer er de nodige (grond)-certificaten erbij worden geleverd waarmee aangetoond kan worden dat het een verantwoord product is waarmee geen milieuschade gepaard zal gaan.
Dit geldt ook voor de inkoop van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Deze worden alleen ingekocht wanner zij voldoen aan de wettelijke eisen en EU-gecertificeerd zijn, om ervoor te zorgen dat er alleen van goedgekeurde middelen gebruik wordt gemaakt.

Ambitie

De golfclub maakt alleen gebruik van gecertificeerde producten die aantonen dat het product op verantwoorde wijze worden geproduceerd en een zo min mogelijk negatief effect hebben op het milieu.

Actieplan

~ Lijst met inkoopeisen voor producten vastleggen.

4.4.2 Leveranciers

Huidige situatie

Door de geïsoleerde ligging op Voorne-Putten bevinden de leveranciers van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen zich op grote afstand, tussen de 50 en 100 kilometer.

Ambitie

De golfclub wil zoveel mogelijk gebruik maken van inkoop in grootverpakking en grote hoeveelheden om het aantal vervoersbewegingen van en naar de golfclub te minimaliseren.

Actieplan

~ Het verminderen van de hoeveelheden vervoersbewegingen door in grootverpakkingen in te kopen.

4.4.3 Bemesting en gewasbescherming

Huidige situatie

De greens, tees en fairways worden jaarlijks voorzien van de nodige bemesting- en gewasbeschermingsmiddelen.
Uitgangspunt voor het gebruik zijn de jaarlijkse bemonsteringen van tees en greens. Op basis hiervan wordt een bemestingsschema opgesteld in overleg met het bestuur waar de greenkeeping zich aan dient te houden.
Tot het moment van gebruik staan de gewasbeschermingsmiddelen opgeslagen in een daarvoor bedoelde kast, voorzien van ventilatie.

Ambitie

De golfclub wil jaarrond een goed bespeelbare baan. Om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen te minimaliseren en op juiste wijze toe te passen, wordt jaarlijks een bemesting- en gewasbeschermingsplan opgesteld. Dit gebeurt door de hoofdgreenkeeper in samenspraak met de manager. Het doel is om zo min mogelijk gebruik te maken van deze middelen.

Figuur 16: Machines op de wasplaats

Figuur 17: Container voor restafval

De meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen worden op de juiste wijze op geslagen in een daarvoor goedgekeurde ruimte.

Actieplan

~ Gewasbeschermingsmiddelen worden op de juiste wijze opgeslagen;
~ de gewasbeschermingsmiddelenkast voldoet aan de eisen zoals deze zijn genoemd in bijlage 1.

4.4.4 Afvalmanagement

De milieudruk van afval is groot. Dit heeft de volgende oorzaken:

~ Een product wordt in veel gevallen elders geproduceerd, vervoerd, verbruikt en afgevoerd als afval. Deze keten kost veel energie en grondstoffen;
~ afval is niet altijd van een dusdanige kwaliteit dat het product te recyclen of te hergebruiken is;
~ afval kan zeer schadelijk zijn, het afbreken hiervan heeft een zware milieubelasting.

Dit in ogenschouw nemende is het interessant te voorzien in de nodige besparingsmaatregelen.

In Landelijk Afvalplan (LAP2) wordt hieraan gerefereerd door de voorkeursvolgorde uit de Wet milieubeheer over te nemen:

1. voorkomen/beperken van afvalstoffen;
2. gebruiken van stoffen die na gebruik zo min mogelijk nadelige gevolgen opleveren;
3. hergebruiken;
4. nuttig toepassen;
5. gebruiken als brandstof of andere vormen van energieopwekking;
6. verbranden;
7. storten.

Huidige situatie

De golfclub heeft geen afvalaudit laten uitvoeren. Wel wordt er zoveel mogelijk afval gerecycled en gecomposteerd om de hoeveelheid afval te verkleinen.
Verpakkingsmaterialen worden zo goed mogelijk gescheiden. Groenafval en restafval worden als afvalstromen onderscheiden.

Ambitie

De golfclub zoekt naar manieren waarop bij de greenkeeping de hoeveelheden afval kunnen worden gereduceerd. Dit door middel van het beter scheiden van afval en het waar mogelijk gebruik maken van composteerbaar afval. Afval van gevaarlijke stoffen, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen wordt apart opgeslagen.

Actieplan

~ Zoeken naar manieren om nieuwe afvalstromen te kunnen scheiden;
~ afval van gevaarlijke stoffen, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen apart opslaan.

4.5 Milieukwaliteit

4.5.1 Waterkwaliteit

Huidige situatie

Het afvalwater dat afkomstig is van de werkloods wordt geloosd op het riool. Afvalwater de machinewasplaats wordt via een olie- en vetafscheider geloosd op het riool.
Op deze wijze komt het afval water niet in het oppervlakte- en grondwater terecht.

Het oppervlakte water wordt niet gemonitord op kwaliteit.

Ambitie

De golfclub controleert de kwaliteit van het oppervlaktewater op de golfbaan om te zien welk effect het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen hebben. De olie- en vetafscheider wordt met regelmaat gecontroleerd en geleegd. Hierdoor wordt het water geschoond voor het verdwijnt in het riool.

Actieplan

~ Monitoringsschema opstellen voor het controleren van de waterkwaliteit van de waterpartijen.

4.5.2 Stalling, werkplaats en wasplaatsen

Huidige situatie

De werkplaats twee loodsen die is opgedeeld in een paar segmenten. In de werkplaats zijn de opslag van machines, werkplaats en gewasbeschermings-middelenkast aanwezig. In de tweede loods zijn de kantine en het kantoor van de hoofdgreenkeeper aanwezig.
De wasplaatsen zijn naast de werkloods gelegen.

Machineloods

De machineloods bestaat uit een enkelwandige loods. Het grondvlak bestaat uit een vloeistofdichte vloer waar de machines boven worden onderhouden en afgetankt. In de stalling is verder aanwezig:

~ Kast met verf en smeermiddelen;

~ gewasbeschermingsmiddelenkast;
~ machines (groot en klein);
~ opslag van meststoffen en graszaad.

Wasplaats

Afspuiten van machines gebeurd momenteel naast de machineloods. Direct naast de loods bevindt zich de wasplaats. De wasplaats heeft een vloeistofdichte vloer. Het water wordt via een olie– en vetafscheider geloosd op een septictank die wordt geleegd door een erkend bedrijf.

Ambitie

~ De loodsen voldoen aan de milieueisen en worden jaarlijks gecontroleerd op barsten in de vloeistofdichte vloeren en veiligheid. Het aftanken van machines en het mengen van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen gebeurt boven de vloeistofdichte vloer.

Actieplan

~ De loodsen jaarlijks laten controleren op het voldoen aan de milieueisen.

4.5.3 Afvalbeheer

Huidige situatie

Totdat een product gebruikt wordt staat het opgeslagen. Na gebruik zijn er vaak verpakkingen die overblijven maar ook kan het zijn dat het volledige product tot afval verwordt (denk aan een accu of machines). Voor en na gebruik is een goede opslag van groot milieubelang.
Aan opslag zijn de nodige eisen gesteld i.v.m. milieubelasting en veiligheidsrisico's voor mensen ter plaatse.
Afvalwater wordt via een olie- en vetafscheider geloosd op het riool. Ook wordt er gebruik gemaakt van een septictank. Afval in de olie- en vetafscheider wordt opgehaald door een erkend bedrijf.
Afval (van verpakkingen) van gewasbeschermings-middelen wordt apart opgeslagen en afgevoerd door een erkend bedrijf.

Ambitie

Door afval beter te scheiden wil de golfclub de hoeveelheid afval verminderen. Het afgevoerde gevaarlijke afval wordt geregistreerd en opgehaald door een erkend bedrijf.

Figuur 18: Opslag

Figuur 19: Gewasbeschermingsmiddelenkast

Actieplan

~ Afval zo goed mogelijk scheiden en apart opslaan;
~ het bijhouden van hoeveelheden afval per afvalstroom.

4.6 Risicopreventie

De verschillende processen en activiteiten binnen het verblijfsgebied kennen voor het personeel en bezoeker diverse risico's. Het is van groot belang deze zoveel mogelijk in te perken. Derhalve zijn er een aantal aandachtspunten die hieronder verder worden behandelt.

4.6.1 Personeel

Huidige situatie

Onder leiding van de hoofdgreenkeeper wordt de baan in conditie gebracht en gehouden. De hoofdgreenkeeper draagt zorg voor alle natuurlijke en spelelementen op het complex. De greenkeeping is uitbesteed aan de greenkeeping van een aannemer. De golfclub is daarom ook niet belast met personeelszaken, wel is er structureel overleg tussen greenkeeping (hoofdgreenkeeper), baancommissie en manager. Hierdoor blijft er grip op de verschillende processen en worden knelpunten t.a.v. het beheer besproken.
Voor een overzicht van de werkzaamheden verwijzen we naar het baanbeheerplan.
Het is van belang dat de machines alleen worden bediend door deskundig personeel. Er wordt daarom goed gekeken naar het tijdig bijscholen voor spuitlicenties, zaagcursussen e.d. Alle greenkeepers krijgen de gelegenheid de nodige opleidingen te volgen om de vakbekwaamheid te verhogen.
Voor de greenkeepers wordt tijdens het functioneringsgesprek aandacht gegeven aan opleiding en bijscholing.

De werkzame greenkeepers hebben allen een opleiding tot greenkeeper gevolgd en beschikken over het VCA 1 of 2 certificaat. Daarnaast heeft een deel van de greenkeepers een BHV diploma.
In totaal is er 4 FTE aan greenkeepers werkzaam.
De greenkeepers wonen niet ver van elkaar vandaan waardoor er zoveel mogelijk gezamenlijk wordt gereisd om het aantal vervoersbewegingen te reduceren.

Ambitie

Het personeel, van nu en de toekomst, is gekwalificeerd en deskundig. De personeelsleden onderwijzen elkaar en delen kennis over de meest optimale en veilige manier van werken.
Er zijn goede secundaire arbeidsvoorwaarden voor het personeel waarvan (bij)scholing een belangrijke voorwaarde is.

Actieplan

~ Het personeel organiseert toolboxmeetings voor elkaar om kennis te delen over veilig werken;
~ er wordt jaarlijks een evaluatiegesprek gehouden tussen de hoofdgreenkeeper en de greenkeepers;
~ de greenkeepers kunnen deelnemen aan informatiebijeenkomsten en cursussen die relevant zijn voor hun werkzaamheden.

4.6.2 Brandpreventie

Huidige situatie

Aan de richtlijnen voor de brandpreventie wordt conform wettelijke eisen voldaan. In de werkloods zijn in iedere ruimte brandblussers aanwezig. De blusapparatuur wordt jaarlijks gecontroleerd en de noodroutes worden in de verschillende accommodaties volgens de richtlijnen vermeld.
In december 2012 is er voor het laatst een risico inventarisatie en evaluatie uitgevoerd om de risico's voor het personeel in kaart te brengen. De greenkeeping beschikt daarnaast over een Veiligheids- en gezondsheidsplan.

Figuur 20: Werkplaats

Figuur 21: Wasplaats met waterafvoer

Ambitie

De werkloods is een veilige (werk)omgeving waarin risico's voor brand worden geminimaliseerd. De brandblusapparatuur voldoet aan de wettelijke eisen en is goed bereikbaar voor personeel en brandweer.

Actieplan

~ Jaarlijkse brandoefening voor het personeel;
~ nieuw personeel informeren over brandpreventie;
~ met regelmaat een risico inventarisatie en evaluatie laten uitvoeren.

4.6.3 Bedrijfshulpverlening

Huidige situatie

Het is voor de golfclub van belang dat er adequaat gehandeld kan worden bij ongevallen of noodsituaties. Hiertoe moet een deel van het personeel zijn toegerust om bedrijfshulpverlening te kunnen toepassen. Deze zogeheten BHV'ers worden op cursus geïnstrueerd en toegerust voor dergelijke situaties.
Een aantal greenkeepers beschikt over het BHV diploma.

Ambitie

Gedurende openingstijden is er altijd iemand aanwezig die beschikt over de noodzakelijke kennis en kunde. Risico's op gevaarlijke situaties worden zoveel mogelijk vermeden en ongevallen worden geregistreerd en geëvalueerd.

Actieplan

~ Het personeel neemt deel aan een jaarlijkse opfriscursus voor BVH;
~ nieuw personeel wordt geïnformeerd over risicopreventie.

4.6.4 Persoonlijke bescherming

Huidige situatie

Greenkeepers zijn, afhankelijk van het soort werkzaamheid verplicht tot het dragen van bepaalde beschermende kleding. Deze persoonlijke beschermingsmiddelen bestaan uit schoeisel, kleding, helmen, gehoorbescherming etc. Iedereen krijgt de beschikking over de benodigde middelen. Bovendien bewaakt de hoofdgreenkeeper het gebruik ervan en controleert jaarlijks de status van de middelen. Om de aansprakelijkheid goed te regelen is het van belang te registreren wie welke middelen toebedeeld krijgt en om tijdens functioneringsgesprekken dit onderdeel te bespreken. Gebrekkig dragen van de middelen moet als een officiële berisping worden geregistreerd om de aansprakelijkheid af te kunnen wenden.

Op Golfclub Kleiburg wordt door middel van maandelijkse werkplekinspecties gecontroleerd of het personeel op de juiste wijze gebruik maakt van de persoonlijke beschermingsmiddelen. Daarnaast vinden er toolboxmeetings plaats om het personeel (in)formeel op de hoogte te houden van veilig werken.

Ambitie

Het personeel werkt met de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste manier. De Het materiaal wordt regelmatig gecontroleerd in welke staat het is. Kapotte of afgeschreven materiaal wordt vervangen. Het werken met en hanteren van de persoonlijke beschermingsmiddelen gebeurt op de juiste wijze volgens de Arbo.

Actieplan

~ Nieuw personeel en seizoenkrachten op de hoogte stellen van het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen;
~ het laten organiseren van jaarlijkse toolboxmeetings voor een informele training in het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Figuur 22: Werkloods met kantine en kantoor

Figuur 23: Stalling grote machines

Hoofdstuk 5: Verantwoordelijkheid en bewustwording

Een belangrijk onderdeel van milieuzorg is een goede communicatie tussen het personeel en het management van een golfbaan. Het is hierin van belang te weten wie waarvoor verantwoordelijk is en op welke wijze bewustwording en educatie van het personeel is vastgelegd.

5.1 Verantwoordelijkheid

Huidige situatie

Binnen de bedrijfsstructuur van Golfclub Kleiburg hebben verschillende personen een eigen verantwoordelijkheid. Ten aanzien van milieuzorg zijn dit de volgende personen:

Baancommissie

De baancommissie is verantwoordelijk voor het draaiende houden van de onderneming rondom de golfbaan en het verzorgen van communicatie over duurzaamheid en besparingen. Zij zullen regelmatig overleg voeren met zowel de horeca als de greenkeeping over het onderhoud van de golfbaan en bijbehorende faciliteiten.

Greenkeepers

Het onderhoud wordt door een team van greenkeepers van een aannemer welke een onderhoudscontract heeft bij de golfclub. De hoofdgreenkeeper is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het beheer en manier waarop de greenkeepers werken. Dit houdt ook in dat de hoofdgreenkeeper verantwoordelijk is voor het voorkomen van milieurisico's en het werken volgens de Arbo en wetgeving omtrent milieuzorg.

Ambitie

Er is een open communicatiestructuur waarin duidelijk is wie voor welke onderdelen binnen de bedrijfsvoering verantwoordelijk is. De baancommissie en aannemer hebben regelmatig contact over de thema's milieuzorg en duurzaamheid en concrete afspraken worden vastgelegd en ondertekend.

Actieplan

~ Vastleggen van de bedrijfsstructuur in een organogram;
~ regelmatig overleg tussen de verschillende bedrijfslagen.

5.2 Bewustwording

Huidige situatie

Van belang voor elk aspect van milieuzorg op Golfclub Kleiburg is dat de leden en het personeel bewust worden gemaakt van het verbruik (en de mogelijkheden tot vermindering hierin) in energie, waterverbruik en het produceren van afval.
Deze thema's worden meegenomen in het werkoverleg en toolboxmeetings voor het personeel.

Ambitie

Golfclub Kleiburg heeft de ambitie om zowel het personeel als de gasten te betrekken bij en op de hoogte te stellen van de maatregelen die worden ondernomen om een zo duurzaam mogelijke bedrijfsvoering te hanteren. Op deze manier wordt voor draagvlak gezorgd voor toekomstige maatregelen en mogelijke besparingen.

Actieplan

~ Zowel het personeel als de gasten op de hoogte stellen van keuzes die worden gemaakt met betrekking tot verduurzaming van de bedrijfsvoering en besparingen;
~ actief bewustwording verspreiden door het ophangen van posters en borden met daarop tips voor bijdragen aan een duurzame bedrijfsvoering (bijvoorbeeld: gebruik uw plastic flesjes meerdere malen, doe het licht en de computers uit wanneer u als laatste het kantoor verlaat, etc.).

Figurenlijst

Figuur 1: Overzichtsfoto van Golfclub Kleiburg (bron: Google Maps)
Figuur 2: Het clubhuis en omgeving (bron foto: Google Maps)
Figuur 3: Clubhuis vanaf de driving range gezien
Figuur 4: Parkeerplaats
Figuur 5: Verbruik water in het clubhuis
Figuur 6: Driving range met lichtmast
Figuur 7: Sanitaire voorziening in het clubhuis
Figuur 8: Karrenloods met oplaadpunten
Figuur 9: Afvalscheiding bij het restaurant
Figuur 10: Propaantank
Figuur 11: Brandblusser in de karrenloods
Figuur 12: Opslag grind
Figuur 13: Opslag zand en grasafval
Figuur 14: Overzicht van de werkloods (bron foto: Bing Maps)
Figuur 15: Propaantank
Figuur 16: Dieseltank
Figuur 17: Machines op de wasplaats
Figuur 18: Container voor restafval
Figuur 19: Opslag
Figuur 20: Gewasbeschermingsmiddelenkast
Figuur 21: Werkplaats
Figuur 22: Wasplaats met lekrooster
Figuur 23: Werkloods met kantine en kantoor
Figuur 24: Stalling grote machines

Bijlage 1: Criteria gewasbeschermingsmiddelenkast

Zorgplichtbepaling van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Een ieder is verplicht ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen of biociden of de tot die middelen behorende werkzame stoffen alsmede ten aanzien van lege verpakkingen voldoende zorg in acht te nemen. Die zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten gevaar ontstaat of kan ontstaan voor de mens, voor dieren of planten waarvan de instandhouding gewenst is, voor planten die aan anderen toebehoren of voor bodem of water, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel onverwijld alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde voornoemd gevaar te voorkomen of de nadelige gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken.

1. Bewaring gewasbeschermingsmiddelen

a. Gewasbeschermingsmiddelen en ongereinigde lege verpakking daarvan mogen voor en na gebruik uitsluitend op het terrein van de inrichting aanwezig zijn, als deze zijn opgeslagen in een speciaal daartoe bestemde kast. In deze kast mag niet meer dan 400 kg of liter van deze middelen (incidenteel in het hoogseizoen maximaal 1.000 kg of liter als dagvoorraad) zijn opgeslagen.
b. De gewasbeschermingsmiddelen moeten droog en koel worden bewaard.
c. Vloeibare gewasbeschermingsmiddelen moeten zijn opgesteld in of boven een lekbakconstructie welke de gehele voorraad van de daarin of daarboven opgestelde vloeistoffen kan bevatten.
d. Vloeibare gewasbeschermingsmiddelen moeten gescheiden van vaste gewasbeschermingsmiddelen zijn opgeslagen. Onderlinge vermenging van de gewasbeschermingsmiddelen en beschadigingen van de verpakkingen moeten worden voorkomen.
e. Restanten gewasbeschermingsmiddelen mogen in de inrichting aanwezig zijn, mits deze restanten in de verpakking, waarin deze zijn aangevoerd, worden bewaard in doelmatige vloeistofdichte vaten, welke door een goed passend deksel moeten zijn afgesloten.
f. Gemorste gewasbeschermingsmiddelen moeten zo snel mogelijk worden geabsorbeerd en opgeruimd. Hiertoe moet voldoende absorptiemiddel aanwezig zijn.
g. Gebruikte absorptiemiddelen en niet meer voor gebruik geschikte gemorste gewasbeschermingsmiddelen moeten als gevaarlijke afvalstoffen worden behandeld.

2. De gewasbeschermingsmiddelenkast

a. De kast moet in goede staat van onderhoud en in nette staat verkeren.
b. De kast moet van deugdelijke constructie zijn, doelmatig zijn ingericht en zijn geventileerd.
c. Het is verboden brandgevaarlijke gewasbeschermingsmiddelen op te slaan in de gewasbeschermingsmiddelenkast, tenzij;
   I. de wanden en het plafond een brandwerendheid hebben van ten minste 60 minuten;
   II. de toegangsdeur naar beide zijden een brandwerendheid heeft van ten minste 60 minuten.
d. Indien de gewasbeschermingsmiddelenkast op meer dan 7,5 m van brandgevaarlijke objecten is gelegen en geen brandbare stoffen worden opgeslagen, kan in afwijking van het vorige voorschrift worden volstaan met een constructie met een brandwerendheid van ten minste 30 minuten.
e. In de nabijheid van de gewasbeschermingsmiddelenkast mag geen open vuur aanwezig zijn.
f. Nabij de gewasbeschermingsmiddelenkast moet een blustoestel aanwezig zijn met een blusequivalent van ten minste 6 kg poeder.

3. Gebruik gewasbeschermingsmiddelenkast

a. Verpakte gewasbeschermingsmiddelen mogen niet worden gestapeld, tenzij de emballage geschikt is voor stapelen of hiertoe voorzieningen worden toegepast.
b. Lege, niet gereinigde retouremballage moet worden opgeslagen als volle.
c. De gewasbeschermingsmiddelenkast moet regelmatig worden gecontroleerd op lekkages of beschadiging van de aanwezige emballage.
d. De toegangsdeur van de kast moet buiten de tijd dat hier door een bevoegd persoon gewasbeschermingsmiddelen worden ingezet of uitgehaald met een deugdelijk slot zodanig zijn afgesloten dat deze door onbevoegden niet kan worden geopend.

4. Veiligheidssignalering

a. Aan de buitenzijde van de opslagruimte moeten waarschuwingsborden zijn geplaatst, welke het gevaar van de opgeslagen stoffen aanduiden. Op daartoe geschikte plaatsen moeten zijn aangebracht;
   I. het opschrift "gewasbeschermingsmiddelen", alsmede een doodshoofd overeenkomstig de Beschikking vaststelling modellen waarschuwings- en verbodssignalen als bedoeld in het Bestrijdingsmiddelenbesluit (Staatsblad 1964, 328);
   II. het pictogram "vuur, open vlam en roken verboden", overeenkomstig de Beschikking vaststelling modellen waarschuwings- en verbodssignalen als bedoeld in het Bestrijdingsmiddelenbesluit (Staatsblad 1964, 328). Indien brandbare stoffen zijn opgeslagen moet het pictogram "brandgevaar", uitgevoerd overeenkomstig het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering" (Staatscourant 1993, 530) zijn aangebracht.